

УДК 657:334.012.64

Т. О. Токарева,

к. е. н., доцент, Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

МСФЗ ДЛЯ МАЛОГО І СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ: ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО СТАНДАРТУ

У статті розглянуто мету розробки стандарту та переваги від його застосування; основні спрощення, наведені у стандарті, порівняно із повною версією МСФЗ, які пов'язані з визнанням та оцінкою активів, зобов'язань, доходів, витрат і вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності.

The article reviews the purpose of developing a standard and benefits from its use, the main simplification contained in the standard, compared to the full IFRS that are related to the recognition and valuation of assets, liabilities, revenues, expenses and disclosure requirements in financial statements.

Ключові слова: міжнародні стандарти фінансової звітності, міжнародний стандарт для малого та середнього бізнесу, спрощення у відношенні визнання й оцінки.

ВСТУП

Останнім часом до Міжнародних стандартів фінансової звітності вносяться зміни та доповнення, що ускладнило вимоги до обліку і розкриття інформації у фінансовій звітності. МСФЗ призначені для транснаціональних корпорацій і не враховують особливості обліку на малих і середніх підприємствах. Тому Радою з МСФЗ було прийнято рішення про необхідність введення в дію окремого спрощеного стандарту саме для таких підприємств. 9 липня 2009 року Міжнародний стандарт для малого та середнього бізнесу був опублікований і введений в дію з дати публікації. Він діє як самостійний документ разом із МСФЗ в повному обсязі.

Значний внесок у розвиток і вдосконалення теоретичних розробок і рекомендацій щодо сфери малого підприємництва подано в наукових працях Бодрова В.Г., Варналія З.С., Воротіна В.Є., а з питань організації облікового процесу на малих підприємствах наведено у працях Бабіча В.В., Матвіїва М.Я., Свідерського Є.І., Хоміна П.Я., але питання обліку та формування фінансової звітності за МСФЗ таких підприємств висвітлені недостатньо та потребують дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Впровадження єдиного бухгалтерського стандарту для малого та середнього бізнесу надасть можливість економікам, що розвиваються, на рівних умовах конкурувати з розвиненими країнами, тому дослідження основних положень стандарту є важливим та актуальним і виступає метою цієї статті.

Відповідно до мети в статті поставлені такі завдання: визначити цілі розробки стандарту та переваги від його застосування; встановити й охарактеризувати основні спрощення, наведені у стандарті, порівняно із повною версією МСФЗ, які пов'язані з визнанням та оцінкою активів, зобов'язань, доходів, витрат і вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності.

РЕЗУЛЬТАТИ

За визначенням Ради з МСФЗ, малі та середні підприємства — це неpubлічні комерційні компанії, які складають фінансову звітність загального користування для зовнішніх користувачів. Стандартом не визначено кількісних критеріїв, таких як обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), величина активів або кількість найманих працівників, за якими можна було б віднести підприємства до малих чи середніх. Базовим критерієм визначено "неpubлічність" компанії для використання даного стандарту.

Компанія є публічною, якщо її боргові або дольові інструменти обертаються на ринку або вона знаходиться в процесі випуску в обіг таких інструментів. Також до публічних відносять фінансові компанії: банки, страхові компанії, кредитні спілки, брокерські (дилерські) компанії, пайові інвестиційні фонди й інвестиційні банки.

Такий базисний критерій необхідний для інформування національних законодавчих і регулюючих організацій, які розробляють місцеві стандарти, про сферу його застосування, а також ті, які підприємства не можуть ним користуватися.

Кожна країна, яка вирішить застосовувати стандарт, може самостійно навести кількісні критерії для визначення малих і середніх підприємств, встановивши їх у законодавчому порядку або ж у роз'ясненнях по використанню цього стандарту.

Рада з МСФЗ вважає, що під дію стандарту підпадають мікрокомпанії з чисельністю працівників до 10 осіб, компанії з чисельністю працівників до 50 осіб, але це можуть бути і великі компанії цінні, папери яких не обертаються на ринку.

Метою розробки стандарту є надання спрощеного набору облікових принципів, заснованих на повній версії МСФЗ, для невеликих неpubлічних компаній, що буде сприяти подальшому поширенню МСФЗ у Європі та світі, приведе до задоволення потреб користувачів звітності

малих і середніх підприємств і скорочення витрат, пов'язаних із її формуванням.

У спрощеному стандарті для МСП викладено матеріал за 35 темами, наведені словник, ілюстративна фінансова звітність зі списком необхідних розкриттів, приклади по застосуванню. Стандарт є більш зрозумілим і зручним для використання.

Розглянемо основні спрощення, наведені у стандарті, порівняно із повною версією МСФЗ, які стосуються визнання й оцінки активів і зобов'язань, доходів і витрат, вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності у такій послідовності:

- фінансові інструменти;
- облік інвестицій в асоційовані та спільно контрольовані компанії;
- облік вкладень у дочірні компанії;
- амортизація та знецінення ділової репутації й інших нематеріальних активів, які не мають кінцевого терміну використання;
- основні засоби, нематеріальні активи;
- інвестиційна нерухомість;
- витрати по займах;
- витрати на розробки;
- державні гранти;
- вимоги до подання інформації.

Принципи та методи обліку фінансових інструментів викладено у двох розділах. Вимоги з обліку типових фінансових інструментів (грошових коштів, дебіторської та кредиторської заборгованості, займів, кредитів, депозитів, облігацій та інших боргових інструментів, неконвертованих привілейованих акцій) наведені у першому розділі "Базові фінансові інструменти".

Облік більш складних інструментів (хеджування) розглянуто у другому розділі "Інші питання обліку фінансових інструментів". Але малі та середні підприємства застосовують тільки типові фінансові активи та зобов'язання, тому мають використовувати перший розділ.

Кількість класифікаційних груп зменшена з чотирьох до двох:

- 1) фінансові інструменти, що оцінюються за первісною або амортизованою вартістю (financial instruments at cost / amortised cost);
- 2) фінансові інструменти, що оцінюються за справедливою вартістю з віднесенням різниць на фінансовий результат (financial instruments at fair value through profit or loss).

Метод оцінки фінансових інструментів за первісною вартістю за мінусом знецінення є більш прийнятним. Після визнання боргові інструменти повинні обліковуватися за амортизованою вартістю з використанням ефективної ставки відсотка. Але дольові інструменти, які котируються на відкритому ринку та належать компанії, мають обліковуватися за справедливою вартістю.

Стандартом установлений більш простий принцип визнання вибуття фінансових активів і зобов'язань, спрощено облік хеджування.

Слід наголосити, що компанії зі значним обсягом фінансових вкладень мають можливість застосовувати вимоги повного стандарту 39 "Фінансові інструменти: визнання й оцінка" в частині визнання й оцінки фінансових активів і зобов'язань поряд із вимогами спроще-

ного стандарту в частині розкриття інформації.

Стосовно обліку інвестицій в асоційовані та спільно контрольовані компанії, дозволяється три методи обліку:

- за первісною вартістю придбання;
- за методом дольової участі;
- за справедливою вартістю.

Метод обліку за первісною вартістю за мінусом знецінення є найбільш прийнятним. Доходи по дивідендах визнаються у якості доходу незалежно від того, сплачуються вони із прибутку заробленого до чи після придбання. Але акції асоційованої або спільно контрольованої компанії, які котируються на ринку, дані по цих котировках офіційно публікуються, повинні обліковуватися за справедливою вартістю з віднесенням змін на прибуток чи збиток того року, коли вони мали місце.

Відповідно стандарту облік вкладень у дочірні компанії здійснюється наступним чином. Компанія, що має вкладення в дочірні підприємства, придбані не для продажу протягом 12 місяців, зобов'язана надавати консолідовану фінансову звітність, до якої включаються всі її дочірні підприємства. Звільняються від цього обов'язку дочірні компанії за умови, що їх материнська компанія складає консолідовану фінансову звітність відповідно з МСФЗ.

Відмінностей у процедурах консолідації немає. Але у спрощеному стандарті не визначено, що необхідно робити у разі втрати контролю над дочірньою компанією, за винятком того, що материнська компанія має обліковувати таку інвестицію за первісною вартістю, а не за справедливою.

Інвестиції в дочірні компанії, придбані з метою подальшого продажу, обліковуються за справедливою вартістю з віднесенням змін на фінансовий результат, якщо справедлива вартість акцій може бути достовірно оцінена. В іншому випадку облік ведеться за первісною вартістю за мінусом знецінення.

Зауважимо, що, на відміну від повної версії, у спрощеному стандарті наведено поняття консолідованої звітності та принципи її складання. Під консолідованою фінансовою звітністю розуміють зведену фінансову звітність двох і більше компаній, які контролюються одним інвестором (фізичною особою).

Відносно обліку амортизації та знецінення ділової репутації й інших нематеріальних активів, які не мають кінцевого терміну використання, встановлено, що у разі неможливості визначення терміну корисного використання ділової репутації або іншого нематеріального активу, термін дорівнює 10 рокам.

Щорічно компанія повинна тестувати ділову репутацію або нематеріальні активи, які не мають кінцевого терміну використання на встановлення ознак знецінення й оцінювати відшкодовувану вартість активу тільки у разі таких ознак. У стандарті прописані зовнішні та внутрішні індикатори, які вказують на можливе знецінення активу, і методи визначення відшкодовуваної вартості як найбільшої величини із вартості продажу за мінусом витрат на продаж і цінності використання.

Особливістю обліку основних засобів і нематеріальних активів є те, що передбачено тільки один метод обліку: за первісною вартістю за мінусом накопиченої амортизації та збитків від знецінення. Облік за перео-

Таблиця 1. Особливості спрощеного стандарту для малих та середніх підприємств

№ пп.	Показник та його характеристика
1	<i>Переваги застосування</i> – є більш простим у використанні; – забезпечує кращу порівнянність для користувачів звітності малих і середніх підприємств; – значно скоротить вартість підтримки стандартів на національному рівні; – відокремлений від повних МСФЗ
2	<i>Основні типи спрощень</i> – деякі питання опущені, оскільки не стосуються звичайної діяльності малих і середніх підприємств; – повна версія МСФЗ передбачає можливість вибору окремих питань облікової політики, на відміну від МСФЗ для малих і середніх підприємств передбачено найпростіший спосіб; – спрощення у відношенні принципів визнання й оцінки; – суттєве скорочення обсягу розкриття інформації; – спрощена система внесення змін
3	<i>Вилучені питання</i> – прибуток на акцію; – проміжна звітність; – звітність за сегментами; – облік активів утримуваних для продажу; – вибір у відношенні фінансових інструментів, враховуючи утримувані для продажу, утримувані до погашення, вибір обліку за справедливою вартістю; – модель переоцінки вартості основних засобів і нематеріальних активів; – пропорційна консолідація для інвестицій у спільно контрольовані підприємства; – різні варіанти обліку державних грантів
4	<i>Спрощення у відношенні визнання й оцінки</i> – фінансові інструменти оцінюються за фактичними витратами або за амортизованою вартістю; – вимоги до обліку хеджування спрощені й адаптовані; – за діловою репутацією та нематеріальними активами з невизначеним терміном корисного використання, амортизація нараховується, виходячи з терміну корисного використання, якщо він не визначений – за 10 років; – інвестиції в асоційовані та спільно контрольовані підприємства оцінюються, виходячи з витрат, окрім випадків, коли підприємство має суспільне значення (оцінка за справедливою вартістю); – витрати на дослідження та розробки повинні визнаватися як витрати; – витрати по займах – визнаються як витрати; – державні гранти визнаються доходом

ціненою вартістю заборонено. Рішення про перегляд терміну корисного використання, ліквідаційної вартості та методу нарахування амортизації, може прийматися тільки у разі суттєвих змін експлуатації об'єкта.

Стосовно обліку інвестиційної нерухомості, стандартом передбачено, що у разі отримання справедливої вартості інвестиційної нерухомості без додаткових зусиль та зайвих витрат, повинна обліковуватися за справедливою вартістю з відображенням змін у звіті про прибутки та збитки. У разі ускладнення визначення справедливої вартості інвестиційної нерухомості вона буде обліковуватися у складі основних засобів за первісною вартістю за мінусом накопиченої амортизації та знецінення, доки оцінка за справедливою вартістю не буде доступною. Розкриття інформації про справедливу вартість інвестиційної нерухомості стандартом не передбачено.

Особливістю обліку витрат по займах є те, що вони визнаються витратами періоду, незалежно від цілей їхнього використання.

Відносно обліку витрат на розробки, то вони списують-

ся на витрати періоду, в якому були понесені. Слід зауважити, що стандартом не передбачена можливість капіталізації витрат на розробки, а це може негативно вплинути на звітність невеликих компаній, які займаються інноваційною діяльністю.

Відповідно стандарту, державні гранти визнаються доходом, навіть якщо вони отримані на придбання або будівництво визначеного об'єкта або коли виконані умови отримання гранту, або раніше, якщо умови не передбачалися. Окремі спрощення у відношенні принципів визнання й оцінки зазнали біологічні активи, пенсійні плани, оренда, виплати за акціями.

У відношенні вимог щодо надання інформації важливим спрощенням є можливість не надавати звіт про фінансовий стан на початкову дату самого раннього порівняльного періоду, якщо компанія ретроспективно переглядає статті фінансової звітності. Також дозволено подавати один звіт про сукупні доходи та нерозподілений прибуток, замість двох окремих звітів: звіту про сукупний дохід і звіту про рух капіталу, якщо єдиними змінами капіталу були прибуток або збиток звітного періоду, сплата дивідендів, виправлення помилок минулого періоду або зміни в обліковій політиці.

Узагальненні дані від отриманих результатів дослідження наведено в табл. 1.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість констатувати, що для забезпечення застосування МСФЗ для малого та середнього бізнесу необхідно здійснити їх переклад, розробити навчальні матеріали, налагодити роботу з міжнародними агентствами з підготовки інструкторів для проведення регіональних круглих столів з підготовці викладачів у використанні учбових матеріалів, особливо в країнах, що розвиваються. Використання цих стандартів надасть можливість інвесторам, позичальникам та іншим користувачам порівняти результати фінансової діяльності малих та середніх підприємств.

Література:

1. Бикина Ю.В. МСФО для малых и средних предприятий // Корпоративная финансовая отчетность. Международные стандарты. — 2009. — №8 (36).
2. Диденко Н.Н. МСФО для малых и средних предприятий // Сборник научных трудов СевКав ГТУ (Серия "Экономика") 2009.
3. IFRS for SMEs Fact Sheet. www.iasb.org
Стаття надійшла до редакції 04.11.2010 р.